

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ: МІЖНАРОДНИЙ ФОРМАТ

Входження України до Європейського простору в умовах глобалізації неможливе без формування дієвих інститутів соціальної відповідальності, що забезпечуватимуть соціальний прогрес у суспільстві, створення умов для поліпшення добробуту населення та зростання рівня життя. Інституціональне забезпечення системи соціальної відповідальності на різних рівнях — це, передусім, підтвердження соціалізації держави.

Міжнародними правовими рамками соціальної держави з її орієнтацією на розвиток людини, створення для неї гідних умов для життя стали норми Загальної декларації прав людини, ухваленої резолюцією ООН 10 грудня 1948 року. У ній зокрема наголошується на тому, що «кожна людина, як член суспільства, має право на здійснення необхідних для підтримання її гідності і вільного розвитку особистості прав у економічній, соціальній і культурній сферах за посередництвом національного і міжнародного співробітництва та у відповідності зі структурою і ресурсами кожної держави» [3, с. 5], а також «право на такий життєвий рівень, включаючи їжу, одяг, житло, медичний догляд і необхідне соціальне обслуговування, який необхідний для підтримки здоров'я і добробуту її самої та її сім'ї» [3, с. 23].

Концепцію відповідального корпоративного громадянства на міжнародному рівні закладено у Глобальному договорі, в якому сьогодні беруть участь компанії з усіх регіонів світу, міжнародні організації трудящих та організації громадянського суспільства. Це добровільна ініціатива, в рамках якої реалізується 10 принципів щодо прав людини, трудових відносин, охорони довкілля та боротьби з корупцією.

Генезис інституціоналізації соціальної відповідальності на європейському рівні засвідчує, що точкою відліку цього процесу став підписаний у лютому 1992 р. Договір про Європейський Союз у Маастрихті, коли вперше до переліку основних напрямів діяльності було включено соціальну політику [2, с. 112].

Подальший розвиток інституціонального середовища соціальної відповідальності в рамках ЄС, як констатують науковці та практики, здійснюватиметься в напрямі формування глобальної соціальної політики різних країн та механізмів регулювання соціальної політики окремих країн з боку глобальних наддержавних організацій.

Нормативно-правові аспекти міжнародного захисту економічних і соціальних прав людини для держав—членів Ради Європи, віддзеркалює Європейська соціальна Хартія, підписана від імені України 7 травня 1999 р., положення якої закріплюють зобов'язання держав-учасниць у реалізації прав громадян на працю, на справедливі умови праці, на колективні переговори, на організацію профспілки, на соціальне забезпечення, на соціальну і медичну допомогу, на соціальне обслуговування, право сім'ї на соціальний, правовий і економічний захист, право похилих людей на соціальний захист, право на захист від бідності [4, с. 245—258].

Питання соціальної відповідальності держави ввійшли і до складу правових актів, прийнятих у рамках Співдружності Незалежних Держав. Прикладом може слугувати Конвенція Співдружності Незалежних Держав про права і основні свободи людини від 25 травня 1993 р. [3, с. 188].

Регулювання соціальної відповідальності суб'єктів трудових відносин на міжнародному рівні закріплено за Міжнародною організацією праці, яка створена як спеціалізована установа нормативної діяльності ООН у сфері праці. Метою діяльності МОП є покращення умов праці шляхом використання таких методів, як регулювання тривалості робочого дня та тижня; регулювання ринку праці; попередження безробіття; забезпечення гідного рівня заробітної плати; захист працівників від професійних захворювань і нещасних випадків на виробництві; охорона праці дітей, підлітків і жінок; забезпечення літніх працюючих та інвалідів; захист працівників-мігрантів; визнання принципу рівної заробітної плати за рівну працю; визнання свободи асоціацій; організація професійного та технічного навчання.

Філадельфійська декларація, ухвалена міжнародною організацією праці у 1944 р. [2, с. 418], проголошує, що МОП бере на себе зобов'язання сприяти прийняттю країнами світу програм, спрямованих на досягнення повної зайнятості та підвищення рівня життя; надання трудящим можливості застосовувати свої сили в тих професіях, де вони можуть досягти найбільш повного розвитку своїх здібностей і зробити найбільший внесок у

загальний добробут; забезпечення в якості засобу досягнення мети можливостей професійного навчання та пересування працівників, включаючи міграцію; проведення політики у сфері заробітної плати та інших умов праці, спрямованої на те, щоб забезпечити отримання всіма справедливої частки результатів прогресу та надати прожитковий мінімум всім, хто його потребує; визнання права на колективні переговори та участь трудящих у розробленні та реалізації соціальних та економічних заходів; розширення та покращення соціального забезпечення та медичної допомоги; захист життя та здоров'я трудящих всіх професій; забезпечення добробуту дітей і захист материнства; забезпечення необхідного харчування, житла й умов для відпочинку та культурного розвитку; забезпечення рівного доступу до освіти. Як основоположний принцип проголошується, що всі люди незалежно від раси, віри або статі мають право на матеріальний добробут і духовний розвиток в умовах свободи та гідності, економічної стійкості та рівних можливостей.

Вимоги МОП охоплюють широке коло проблем соціальної відповідальності і містять положення, що торкаються питань соціального забезпечення, вільного часу трудящих, будівництва житла для працівників, їх побутового обслуговування, статистики праці, професійно-технічної освіти та професійної орієнтації, організації діяльності державних органів з управління працею.

Різноманітні правила у сфері праці та соціального захисту встановлює Європейський Союз. Так, у Римському договорі 1957 р. про створення Європейської економічної співдружності передбачена діяльність ЄЕС у сфері праці та трудових відносин, встановлені основні норми з праці, які були сприйняті європейськими державами. Вони стосувались трудової міграції та положення працівників-мігрантів, рівної плати чоловікам і жінкам за рівну працю, техніки безпеки та виробничої санітарії, оплачуваних відпусток. Єдиний європейський акт 1987 р. розширив компетенцію ЄС у сфері праці, додавши питання оздоровлення виробничого середовища, сприяння в укладенні колективних договорів, зближення соціальних інститутів.

В Україні загальні контури соціальної відповідальності визначено на конституційному рівні. Так, прийнята 26 червня 1996 року Конституція України закріпила основні риси новоствореної держави, як суверенної, незалежної, демократичної, правової й соціальної. Шлях до таких соціальних пріоритетів

був тривалим і складним — від переконливого заперечення соціальної діяльності держави до декларативного закріплення соціальних пріоритетів. Конституційно людина, її життя, здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнані найвищою соціальною цінністю в державі [1, ст. 3]. Дії держави на законодавчому підґрунті націлені на досягнення мети соціальної держави — держави, орієнтованої на людину та її всебічний розвиток.

У підтвердження актуальних проблем в царині соціальної відповідальності в Україні на різних рівнях слід зазначити: процеси інституціоналізації в нашій країні за своїм поширенням та результатами значно відстають від інших країн світу і мають значний потенціал для розвитку і в частині правових норм, і в частині організаційного забезпечення. Втілення принципів соціальної держави поки що має обмежені горизонти, а соціальна відповідальність бізнесу, переважно перетворюється в яскравий PR при скромній соціальній позиції. Очевидно, одним з першочергових завдань у законодавчому форматі слід розмежувати на понятійному рівні соціальну відповідальність, доброчинність, меценатство та встановити відповідні кількісні й якісні їх критерії і показники.

Слід наголосити, що для досягнення мети соціалізації світового простору дуже важливо об'єднати зусилля міжнародних, міждержавних і державних інституцій, бізнесу, громадськості та самого народу, розробити механізми та конкретні сценарії глобального, державного та корпоративного управління, наближені до кожного громадянина, і створити кожному можливість гідно жити, гідно працювати, гідно розвиватись.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. — Електронний ресурс. — Режим доступу: rada.gov.ua.

2. Глосарій із трудового права та соціально-трудова відносин (з посиленням на досвід Європейського Союзу). — К.: Видавничий дім «Стилос», 2006. — 432 с.

3. Действующее международное право. Сборник документов. — М.: Изд-во Московского независимого института международного права, 1997. — Т.2.

4. Теорія та методи соціальної роботи. Авторський колектив за ред. Семигіної Т. та Григи І. — К.: Фенікс, 2004. — 138 с.